

TIEDONHALLINTATAITOJEN OPETUSSUUNNITELMA

Liite: Tampereen kaupungin lukion opetussuunnitelma 2012

Sisältö

Johdanto.....	3
Äidinkieli ja kirjallisuus, suomi äidinkielenä	5
Suomi toisena kielenä	6
Ruotsi	7
Englanti.....	8
Biologia.....	9
Maantiede	10
Fysiikka	11
Kemia	11
Evankelis-luterilainen uskonto	12
Elämäkatsomustieto	13
Filosofia	14
Historia	15
Yhteiskuntaoppi	16
Psykologia.....	16
Musiikki	17
Kuvataide.....	18
Terveystieto.....	19
Opinto-ohjaus.....	19
Sanasto ja linkkejä	20

Johdanto

Tiedonhallintataidot kuuluvat jokaiseen oppiaineeseen

Tämä tiedonhallintataitojen opetussuunnitelman liite on laadittu voimassa olevan valtakunnallisen lukion opetussuunnitelman pohjalta (OPH 2003). Tiedonhallinnan perusasiat on liitteessä sisällytetty pakollisiin ja osin syventäviin kursseihin. Niitä voidaan käydä läpi joko osana itsenäisiä töitä ja tutkielmia tai yhteisen tuntityöskentelyn aikana.

Tiedonhallintataitojen perusasiat kuuluvat jokaiseen oppiaineeseen. Tiedonhallintataitoja ovat muun muassa oppiaineiden keskeisiin tiedonlähteisiin, toimijoihin ja tiedontuottajiin tutustuminen. Tiedonhallinnan opetuksen tulisi alkaa perusasioista, joita vähitellen syvennetään ja joihin harjaannutaan. Tiedonhallinnan eri osa-alueita, kuten lähdekritiikkiä, lähteen pohjalta kirjoittamista ja tiedonhakua voidaan lähestyä yksittäisinä harjoituksina käyttäen esimerkkeinä kurssin teemoihin liittyviä tekstejä ja aiheita. Ensimmäisillä pakollisilla kursseilla tutustaan yhdessä perusasioihin ja syventävillä kursseilla opiskelijan odotetaan jo kykenevän itsenäiseen tiedonhankintaan sekä vaativien lähteiden ja tietokantojen käyttöön. Kun opiskelija saa käsityksen kunkin alan tiedontuottajista ja muista tärkeistä toimijoista, hän osaa tarvittaessa hakea ja tulkita siihen liittyvää tietoa itsenäisesti jatkossakin.

Opettaja tukee ja auttaa opiskelijaa tiedonhallinnan vaiheissa. Opiskelija voi tarvita apua esimerkiksi aiheen valinnassa ja rajauksessa, hyvien lähteiden löytämisessä, tekijänoikeuksien noudattamisessa ja lähteiden merkinnässä. Painettuja lähteitä haettaessa opiskelijoille esitellään koulun tai kaupunginkirjaston tarjontaa ja palveluja. Itsenäisiä töitä arvioitaessa tulee kiinnittää huomiota opiskelijan onnistumiseen näissä taidoissa.

Matematiikka ja liikunta on jätetty pois tästä liitteestä, koska niiden opetustavoitteisiin ei kuulu tiedonhallintaan liittyviä teemoja. Opettaja voi silti kannustaa opiskelijaa itse hakemaan niihin liittyvää lisätietoa. Matematiikka myös tukee muissa oppiaineissa käytettyjen tilastojen ja taloustermien tulkintaa.

Tiedonhallintataidot

Tiedonhallintataitoihin kuuluvat tiedonhaun, tiedonhankinnan sekä tiedontuottamisen taidot.

Tiedonhaun taitoihin kuuluu, että opiskelija

- osaa muotoilla kysymyksensä ja rajata aiheensa mielekkääksi,
- tuntee kunkin alan keskeiset tiedonlähteet ja tietää, mistä tietoa kannattaa etsiä,
- osaa käyttää tehokkaasti tietokantoja, verkkokirjastoja, hakukoneita ja aiuehakemistoja sekä ymmärtää niiden toiminnan, (ks. [Sanasto ja linkkejä](#))
- osaa muotoilla ja varioida hakusanoja,
- osaa tulkita lähdeviitemerkintöjä.

Tiedonhankinnan taitoihin kuuluu, että opiskelija

- arvioi tietoa kriittisesti,
- löytää ja tunnistaa keskeisen ja luotettavan tiedon.

Tiedontuottamisen taitoihin kuuluu, että opiskelija

- analysoi oppimaansa ja luo oman näkemyksensä lähteisiin perustuen,
- soveltaa ja tulkitsee tietoa käsiteltävää tehtävää varten,
- erottaa toisistaan lähteiden tekstin ja oman tekstinsä,
- osaa tehdä lähdeviitteitä ja -luettelon,
- kunnioittaa tekijänoikeuksia.

Liite on toteutettu osana Tampereen kaupungin lukiokoulutuksen Tieto haltuun -hanketta. Sitä on käsitelty lukiokoulutuksen johtoryhmässä 30.5.2011 ja 22.3.2012. Lukiokoulutuksen johtaja on päättänyt 6.6.2012 37 § että tiedonhallinnan opetussuunnitelma otetaan käyttöön 1.8.2012 alkaen opetussuunnitelman liitteenä.

Valmistelevaan työryhmään kuuluivat projektisuunnittelija Heidi Eriksson sekä äidinkielen ja kirjallisuuden lehtorit Terhi Davies ja Tuija Leppäharju.

Ainekohtaisia suunnitelmia työsti kanssamme Tampereen kaupungin lukio-opettajista koottu asiantuntijaryhmä. Kiitos kaikille työhön osallistuneille!

Äidinkieli ja kirjallisuus, suomi äidinkielenä

Tiedonhallintataidot integroituvat äidinkielen ja kirjallisuuden opiskeluun kaikissa kursseissa. Tiedot ja taidot syvenyvät koko opiskelun ajan. Mahdollisuuksien mukaan tiedonhallinnan ammattilaisia pyydetään vieraillemaan kursseilla. Omissa teksteissä opetellaan yhdistämään omaa ajattelua ja tietoa ja jäsentämään niistä kokonaisuus. Omaäänistä kirjoittamista lähteitä käyttäen, aiheen rajausta, uuden tiedon jäsentämistä ja soveltamista, näkökulman löytämistä ja aiheen kriittistä tarkastelua harjoitellaan kaikilla kursseilla. Ainekohtaisiin tiedonlähteisiin ja -tuottajiin tutustutaan kullakin kurssilla kurssin sisällön mukaan. Lähteiden käyttöä, lähdeviitteiden merkitsemistä, lähdekritiikkiä, netikettiä, tekijänoikeuksia ja hakukoneiden toimintaa opetetaan ja pidetään tärkeänä osana äidinkielen ja kirjallisuuden opiskelua lukion alusta alkaen.

Ä11 Kieli, tekstit ja vuorovaikutus

Kurssilla keskitytään erityisesti opiskelijan tiedonkäsityksen tiedostamiseen ja sitä ohjaaviin seikkoihin sekä tutustutaan erilaisiin teksteihin merkityskokonaisuuksina konteksteissaan lukemalla, kirjoittamalla ja suullisen viestinnän avulla. Opiskelija ohjataan omien taitojen ja tietojen tiedostamisen kautta tavoitteelliseen omien tiedonhankintataitojen kehittämiseen. Perehdytään kirjaston tarjontaan ja palveluihin sekä opetellaan verkkokirjaston käyttö. Itsenäiseen tiedonhakuun virallisten tiedontuottajien materiaaleista ohjataan ensimmäisestä kurssista alkaen. Tiedonhankinnan perustaidot osoitetaan referoinnissa ja omassa tekstintuottamisessa sekä vuorovaikutustaidoissa.

Ä12 Tekstin rakenteita ja merkityksiä

Opiskelija oppii monipuolisia tiedonhankintastrategioita. Harjoitellaan tiedonhaun suunnittelua ja hakusanojen valintaa sekä tutustutaan hakukoneiden toimintaan ja tehokkaisiin hakumenetelmiin. Samoin rohkaistetaan koulun tarjoamien verkkotyökalujen hyödyntämiseen sekä aloitetaan tiedon lajeihin tutustuminen. Informatiivisen puheenvuoron valmistelussa ja toteuttamisessa sovelletaan tiedonhankintastrategioita ja arvioidaan niiden onnistumista.

Ä13 Kirjallisuuden keinoja ja tulkintaa

Kirjallisuuden keinoihin tutustuttaessa ja niiden käyttöä harjoiteltaessa perehdytään kielen taiteelliseen ja kulttuuriseen merkitykseen, mikä korostaa tiedon historiallisen jatkumon tärkeyttä sekä tutkijayhteisöissä että jokaisen arjessa. Itsenäisillä tiedonhankinnan ja -tulkinnan harjoituksilla opitaan kielen ja tiedon monitulkintaisuutta.

Ä14 Tekstit ja vaikuttaminen

Kurssilla opitaan tunnistamaan tekstien tavoitteita, harjoitellaan kriittistä lukemista ja tutkitaan tekstien ideologisuutta sekä retorisia keinoja. Myös keskeisen ja luotettavan tiedon tunnistaminen ja lähdekritiikki painottuvat erityisesti tällä kurssilla. Perehdytään tiedon ja kielen vaikutustapoihin, jotka ohjaavat tiedonkäsittelyä ja -hankintaa.

Ä15 Teksti, tyyli ja konteksti ja Ä16 Kieli, kirjallisuus ja identiteetti

Kursseilla tehdään itsenäisiä töitä, joihin opiskelijat hakevat itsenäisesti tietoa. Samalla syvennetään tiedonhaun suunnittelun ja hakusanojen valinnan taitoja. Myös kirjaston palveluiden ja verkkokirjaston käyttöä harjoitellaan lisää. Etsitään omien kirjallisten ja suullisten töiden kannalta keskeisiä kirjallisuuden lähteitä.

Suomi toisena kielenä

S21 Perusteet hallintaan

Opiskelijoita ohjataan käyttämään koulun verkkomateriaalia, kuten sanakirjoja ja sanomalehtiarkistoja, ja aloitetaan verkkokirjaston käytön harjoittelu. Keskeistä on oppia erottamaan oma ja muiden teksti toisistaan.

S22 Kieli käyttöön

Kurssilla tutustutaan erilaisiin tiedon ja kielenkäytön lajeihin. Samalla tehdään opiskelijoille tutuksi keskeisiä suomalaisia virallistiedon lähteitä.

S23 Kielellä vaikutetaan

Kurssilla harjoitellaan tiedonhaun suunnittelua ja hakusanojen käyttöä. Uutisia ja ajankohtaisia asioita seurataan median välityksellä. Samalla paneudutaan keskeisen ja luotettavan tiedon arviointiin.

S25 Suomalainen kulttuuri tutuksi

Kurssilla harjoitellaan itsenäistä tiedonhaun suunnittelua, hakusanojen käyttöä ja tehokasta verkon hakumahdollisuuksien hyödyntämistä. Samalla opiskellaan lähteiden käyttöä ja merkitsemistä omaan tekstiin ja käytetään verkkokirjastoa monipuolisesti.

S26 Kohti kaksikielisyyttä

Tutustutaan päättökoetta varten keskeisiin verkkolähteisiin.

Syventävät kurssit

S27 Puhekieli tarkasteluun

Itsenäisessä työssä harjoiteltavia tiedonhallinnan taitoja ovat näkökulman löytäminen ja aiheen rajaaminen sekä lähdekritiikin ymmärtäminen.

S28 Erilaisten tekstien kirjoittamista

Kurssilla tutustutaan eri tiedonlajeihin ja niiden eroihin. Syvennettäessä ja monipuolistettaessa kirjoittamisen taitoja harjoitellaan oman näkökulman löytämistä ja aiheen rajaamista. Kurssilla varmennetaan erilaisten lainaustapojen käyttöä sekä lähteiden merkitsemistä.

Ruotsi

RUB1 Koulu ja vapaa-aika

Kurssilla tutustutetaan opiskelijat painettujen ja sähköisten sanakirjojen käyttöön.

RUB3 Suomi, Pohjoismaat ja Eurooppa

Kurssilla tutustutaan erityyppisiin tiedonlähteisiin ja tekstityyleihin autenttisten lähteiden avulla.

RUB5 Elinympäristömme

Kurssin aiheina ovat muun muassa joukkoviestimet sekä viestintä- ja mediaosaaminen, joihin liittyen tutustutaan syvemmin erityyppisiin tiedonlähteisiin ja tekstityyleihin sekä harjoitellaan lähdekritiikkiä.

Englanti

ENA1 Nuori ja hänen maailmansa

Opiskelijoita ohjataan käyttämään koulun ja verkon tarjoamaa materiaalia, kuten verkkosanakirjoja ja sanomalehtiarkistoja.

ENA2 Viestintä ja vapaa-aika

Kurssilla tutustutaan median rooliin viihdyttäjänä ja tiedon välittäjänä. Opitaan käyttämään verkon englanninkielisiä uutissivustoja ja muita viestimiä ajankohtaisten asioiden seuraamiseen ja kielitaidon kartuttamiseen. Lähdekritiikkiä käsiteltäessä opiskelijoita ohjataan muun muassa tulkitsemaan tekstien kirjoittajien tarkoitusperiä.

ENA3 Opiskelu ja työ

Kurssilla tutustutaan erilaisiin tiedon lajeihin sekä muodollisten tilanteiden vaatimaan kieleen. Muodollisen ja epämuodollisten tilanteiden vaatiman kielenkäytön eroihin perehdytään lähteiden avulla.

ENA4 Yhteiskunta ja ympäröivä maailma

Kurssilla keskitytään keskeisen ja luotettavan tiedon tunnistamiseen. Lisäksi kurssilla tutustutaan lähteisiin, jotka kertovat oman maan ja kohdemaiden yhteiskuntien toiminnasta. Kirjallista ilmaisua harjoitellaan kirjoittamalla erilaisiin tarkoituksiin sopivia tekstejä.

ENA5 Kulttuuri

Opiskelijat valmistavat valitsemastaan aiheesta laajahkon tuotoksen, jota varten opetellaan oman näkökulman löytämistä ja aiheen rajaamista. Samalla harjoitellaan tiedonhaun suunnittelua, hakusanojen käyttöä verkkokirjastossa ja hakukoneissa sekä lähteiden käyttöä, lähdekritiikkiä ja lähteiden merkitsemistä. Opiskelijoita ohjataan ottamaan huomioon tekijänoikeudet.

ENA6 Tiede, talous ja tekniikka

Kurssilla keskeisiä tiedonhallinnantaitoja ovat näkökulman löytäminen ja aiheen rajaaminen erilaisiin tarkoituksiin sopivia tekstejä varten. Tutustutaan englanninkielisten hakukoneiden käyttöön ja tietoturvaan.

Syventävät kurssit

Kursseilla syvennetään jo hankittuja tiedonhallinnan taitoja.

Biologia

BI1 Eliömaailma

Kurssilla tutustutaan kirjaston tarjontaan ja harjoitellaan verkkokirjaston käyttöä. Opiskelijalle esitellään tärkeimmät biologian alan tieteelliset julkaisut. Etsitään ohjatusti tietoa erilaisten oppilastöiden materiaaliksi. Opiskelijoita ohjataan arvioimaan lähteiden luotettavuutta. Harjoitellaan lajinmääritysoppaiden ja muiden lähteiden käyttöä.

BI2 Solu ja perinnöllisyys

Kurssilla esitellään verkosta löytyviä biologian alan animaatioita ja videoita, jotka havainnollistavat vaikeasti ymmärrettäviä solutason ilmiöitä. Harjoitellaan hakusanojen käyttöä tiedonhaussa.

Syventävät kurssit

BI3 Ympäristöekologia

Kurssilla harjoitellaan ympäristöekologisen tutkimuksen tekoa ja siihen liittyvää tiedonhakuja. Tutkimuksen teon yhteydessä opitaan aiheen rajaamista, itsenäistä tiedonhakuja, lähdekritiikkiä, omaäänistä kirjoittamista ja lähteiden merkintää. Lisäksi käsitellään tekijänoikeuksia erityisesti kuvien ja kaavioiden osalta.

BI4 Ihmisen biologia ja BI5 Bioteknologia

Tavoitteena on, että opiskelija osaa etsiä ja hyödyntää verkosta löytyviä kurssin aiheisiin liittyviä animaatioita ja videoita. Uusimman tutkimustiedon etsimistä ja kriittistä arviointia harjoitellaan. Tutkimustiedon lähteinä voidaan käyttää esimerkiksi yliopistojen ja tutkimuslaitosten sivustoja. Opiskelijaa rohkaistaan käyttämään mahdollisimman tieteellisiä lähteitä ja kiinnittämään huomiota tiedon luotettavuuteen.

Maantiede

GE1 Sininen planeetta

Kurssilla tutustutaan verkosta löytyviin animaatioihin ja karttapalveluihin, jotka havainnollistavat kurssin keskeisiä ilmiöitä ja niiden seurauksia. Erityisesti kolmiulotteista kuvaa tarjoavat karttapalvelut tukevat kurssin teemoja ja karttaopetusta. Tutustutaan alan tärkeisiin tiedonlähteisiin, kuten tutkimuslaitosten ja organisaatioiden sivuihin.

GE2 Yhteinen maailma

Kurssilla tutustutaan tilastojen käyttöön sekä niitä kerääviin organisaatioihin ja järjestöihin. Verkon uutissivustoja ja -arkistoja hyödynnetään lähdekriittisesti ajankohtaisen tiedon hankinnassa. Itsenäisissä töissä harjoitellaan aiheen rajaamista sekä omaäänistä ja lähteisiin pohjautuvaa kirjoittamista lähdemerkintöjä käyttäen.

Syventävät kurssit

GE3 Riskien maailma

Keskeisiä tiedonlähteitä hasardimaantieteen ilmiöihin ovat sanomalehdet, verkkolehdet ja uutispalvelut. Kurssilla korostuvat ajankohtaisuus ja lähteiden jatkuva seuraaminen sekä lähdekritiikki.

GE4 Aluetutkimus

Tutkielmakurssilla ohjataan itsenäiseen tiedonhakuun ja oman aiheen mielekkääseen rajaamiseen. Harjoitellaan omaäänistä kirjoittamista, lähdekritiikkiä ja lähteiden merkintää sekä kuvien ja taulukoiden käyttöä.

Fysiikka

FY1 Fysiikka luonnontieteenä

Kurssilla tutustutaan alan perustiedonlähteisiin, kuten tietokirjoihin ja verkkoaineistoihin. Samalla käsitellään tiedon luotettavuutta ja lähdekritiikkiä. Huomiota kiinnitetään myös hakusanojen valintaan, aiheen rajaamiseen ja tehokkaiseen tiedonhaun menetelmiin.

Syventävät kurssit FY2-FY8

Kursseilla tehdään töitä, joissa opiskelija hankkii ja käsittelee tietoa muiden opiskelijoiden kanssa asiantuntijayhteisön tapaan. Internet on tällöin oppikirjojen ohella merkittävä tietolähde, joten kursseilla perehdytään lähdekritiikkiin, lähteiden käyttöön ja tekijänoikeuksiin. Kurssilla harjoitellaan myös kirjallisuuden hakua verkkokirjastosta.

Kemia

KE1 Ihmisen ja elinympäristön kemia

Kurssilla opetellaan alan keskeisen ja luotettavan tiedon tunnistamista. Opiskelija tutustuu kemian perustiedonlähteisiin ja oppii suhtautumaan löytämäänsä tietoon ja uutisointiin kriittisesti.

Syventävät kurssit KE2-KE5

Kursseilla tutustutaan lisää keskeisiin kemian alan tiedonlähteisiin. Tiedonhaku vaativissa tehtävissä harjoitellaan näkökulman ja hakusanojen valintaa, Internetin hakumahdollisuuksien hyödyntämistä, omaäänistä kirjoittamista, lähdekritiikkiä ja lähdeviitteiden merkintää. Painettuja lähteitä haetaan verkkokirjaston avulla ja harjoitellaan kirjojen käyttöä tiedonlähteinä.

Koulukohtaiset syventävät ja soveltavat kurssit

Työkursseilla työselostusten kirjoittamisen yhteydessä perehdytään lähteiden käyttöön ja tekijänoikeuksiin esimerkiksi Internetistä löytyvien kuvien käyttöön liittyen. Muilla koulukohtaisilla kursseilla syvennetään itsenäisen tiedonhaun ja lähdekritiikin taitoja. Kursseilla harjoitellaan uuden tiedon jäsentämistä ja soveltamista, itsenäistä kirjoittamista sekä lähteiden käyttöä ja merkintää.

Evankelis-luterilainen uskonto

UE1 Uskonnon luonne ja merkitys

Kurssilla tutustutaan uskontotieteen peruskäsitteisiin sekä keskeisiin tiedonlähteisiin. Lisäksi harjoitellaan uskontoon liittyvän tiedon arviointia ja tulkintaa. Uskonnon ajankohtaisia teemoja käsiteltäessä hyödynnetään mediaa lähdekritiikkiä harjoittaen.

UE2 Kirkko, kulttuuri ja yhteiskunta

Kurssilla tutustutaan tunnustuskuntien ajankohtaisiin näkemyksiin verkossa ja muussa mediassa painottaen lähdekritiikin merkitystä. Tässä yhteydessä käsitellään myös netikettiä. Lisäksi seurataan kirkkojen osallistumista yhteiskunnalliseen arvokeskusteluun.

UE3 Ihmisen elämä ja etiikka

Osana yksilö- ja yhteiskuntaetiikan kysymyksiä käsitellään tiedontuottamisen ja -käytön etiikkaa, kuten tieteen ja median etiikkaa, lähteiden oikeanlaista käyttöä sekä tekijänoikeuskysymyksiä. Opiskelijan tulee myös tunnistaa eri tiedonlajit toisistaan. Kurssilla harjoitellaan kurssin teemoihin liittyvän tuoreen ja ajankohtaisen tiedon hakua Internetistä ja kirjastoista. Samalla painotetaan lähdekritiikin merkitystä, jotta opiskelija oppii tunnistamaan uskonopilliset ja ideologiset vaikutteet erilaisten näkemysten taustalla.

Syventävät kurssit

UE4 Uskontojen maailmat

Kurssi laajentaa ensimmäisellä kurssilla käsiteltyjä teemoja myös tiedonhallinnan näkökulmasta. Kurssilla tutustutaan maailmanuskontoja käsitteleviin tiedonlähteisiin verkossa, kirjoissa, uutisissa sekä tutkimuksessa. Opiskelijoita ohjataan itsenäiseen tiedonhakuun, lähteiden merkitsemiseen sekä niiden kriittiseen arviointiin.

UE5 Mihin suomalainen uskoo?

Kurssilla perehdytään Suomessa vaikuttavia uskontoja käsitteleviin perustiedonlähteisiin. Lähdekritiikin merkitystä korostaen tutustutaan kirkkokuntien ja uskonnollisten ryhmittymien kotisivuihin sekä mediaan, jotka tarjoavat ajankohtaista tietoa uskontojen roolista nyky-yhteiskunnassa. Opiskelijoita ohjataan tiedonhakuun, lähteiden merkitsemiseen sekä niiden kriittiseen arviointiin.

Elämäkatsomustieto

ET1 Hyvä elämä

Kurssilla tutustutaan erilaisia maailmankatsomuksia ja hyvän elämän malleja käsitteleviin tiedonlähteisiin ja samalla lähdekritiikkiin. Käsitellään myös lähteiden hyödyntämisen, tekijänoikeuksien ja netiketin moraalisia ja juridisia periaatteita.

ET2 Maailmankuva

Kurssilla etsitään tietoa maallisista ja uskonnollisista todellisuuskäsityksistä lähdekritiikkiä käyttäen sekä tutustutaan erilaisiin tiedon lajeihin ja lähteisiin. Kurssiin kuuluu olennaisesti tieteen, näennäistieteiden ja uskontojen uskomusjärjestelmien ja niiden välisten ristiriitojen kriittinen arviointi.

ET3 Yksilö ja yhteisö

Kurssilla haetaan tietoa ihmisoikeuksista, poliittisista järjestelmistä ja ideologioista kiinnittäen huomiota tiedon luotettavuuden arviointiin. Opetellaan hakemaan tutkimustietoa yhteiskunnallisista ilmiöistä ja kansainvälisistä konflikteista. Kurssilla kehitetään myös medialukutaitoa vertailemalla eri tiedotusvälineiden tarjoamaa kuvaa ajankohtaisista tapahtumista.

Syventävät kurssit

ET4 Kulttuuriperintö ja identiteetti

Kurssilla opiskelija hakee itsenäisesti tietoa rasmin ja suvaitsevaisuuden historiasta sekä etnisistä ryhmistä ja niiden kulttuuriperinnöstä. Parhaat tiedonlähteet näistä teemoista ovat usein kirjoja, joten samalla harjoitellaan verkkokirjaston sujuvaa käyttöä. Kurssilla arvioidaan kriittisesti rotuja ja kulttuureja koskevia uskomuksia.

ET5 Maailman selittäminen katsomusperinteissä

Kurssilla etsitään tietoa eri kulttuurien perinteisistä tavoista selittää maailmaa edellisissä kurseissa opittuja tietoja ja taitoja hyödyntäen. Katsomusperinteiden maailmanselityksiä arvioidaan kriittisesti tieteen ja maallisten maailmankatsomusten valossa.

Filosofia

FI1 Johdatus filosofiseen ajatteluun

Kurssilla tarkastellaan tieteellisen ja arkisen tiedon eroja ja tutustutaan alan keskeisiin tiedonlähteisiin.

Syventävät kurssit

FI2 Filosofinen etiikka

Kurssilla käsitellään tiedontuottamiseen ja -käyttöön liittyviä eettisiä ja moraalisia kysymyksiä, lähteiden oikeanlaista käyttöä sekä tekijänoikeuskysymyksiä. Lisäksi harjoitellaan ajankohtaisen etiikkaa käsittelevän tiedon hakua Internetistä ja kirjastoista.

FI3 Tiedon ja todellisuuden filosofia

Kurssilla tutustutaan filosofisen tieteen ja arkitiedon eroihin ja ominaispiirteisiin sekä tieteellisen tutkimuksen ja päättelyn periaatteisiin. Kurssin aihepiirit tukevat myös lähdekritiikin ymmärtämistä ja kykyä itsenäiseen tiedontuottamiseen ja -soveltamiseen.

FI4 Yhteiskuntafilosofia

Kurssilla perehdytään yhteiskuntafilosofian peruskäsitteisiin sekä keskeisiin tiedonlähteisiin. Samalla harjoitellaan tiedon arviointia ja tulkintaa.

Historia

HI 1 Ihminen, ympäristö ja kulttuuri

Kurssilla tutustutaan kirjaston ja verkkokirjaston tarjontaan ja niiden käyttöön. Harjoitellaan lähdekirjallisuuden, tilastojen, karttojen ja kuvien käyttöä lähdekritiikki huomioiden.

HI 2 Eurooppalainen ihminen

Kurssilla painotetaan tiedon tuottajaa, jotta opiskelijat ymmärtävät lukevansa yhden tiedontuottajan näkemystä. Vahvistetaan tiedonhakutaitoja ja tulkitsemistaitoja käyttämällä eurooppalaisen aate- ja kulttuurihistorian alkuperäislähteitä. Harjoitellaan lähteiden merkitsemistä ja kiinnitetään huomiota tekijänoikeuskysymyksiin. Lisäksi harjoitellaan kuvadokumenttien kriittistä tulkintaa.

HI 3 Kansainväliset suhteet

Kurssilla syvennetään aikaisemmin opittuja taitoja ja tehdään tiedonhakuharjoituksia. Harjoitellaan historiasta tehtyjen tulkintojen ja alkuperäislähteiden vertailua. Tutustutaan historian alan medialähteisiin, dokumenttielokuviin ja poliittisiin teksteihin sekä niiden kriittiseen arviointiin.

HI 4 Suomen historian käännekohtia

Kurssilla harjoitellaan Suomen historian alkuperäislähteiden käyttöä ja tarkastellaan tiedontuottajan merkitystä. Suomen historian tulkintaan etsitään perinteisten tekstilähteiden lisäksi myös virallisjulkaisuja, tilastoja, mediajulkaisuja, elokuvia, televisio-ohjelmia ja taidetta. Jatketaan tulkintojen ja aikalaisdokumenttien vertailun harjoittelua.

Syventävät kurssit

HI 5 Suomen historian vaiheet esihistoriasta autonomian aikaan

Kurssilla tutustutaan aikakautta koskevaan suomalaiseen ja pohjoismaiseen alkuperäisaineistoon. Pohditaan aineiston pohjalta suomalaisen yhteiskunnan juuria ja historian eri tulkintavaihtoehtoja.

HI 6 Kulttuurit kohtaavat

Ajankohtaisesta media-aineistosta saadaan tietoa Euroopan ulkopuolisesta maailmasta ja siitä, miten eri kulttuuripiirien historialla selitetään nykypäivän ilmiöitä. Vertaillaan eri maiden virallisia Internet-sivuja ja alkuperäiskansojen ylläpitämiä verkkoaineistoja. Opiskelija harjoittelee yhä omatoimisempaa tiedonhankintaa ja tulkintataitoja.

Yhteiskuntaoppi

YH1 Yhteiskuntatieto

Kurssilla tutustutaan erityyppisiin yhteiskuntatiedon lähteisiin ja harjoitellaan niiden arviointiin liittyvää lähdekritiikkiä. Perehdytään keskeisiin virallistiedon ja poliittisen viestinnän lähteisiin sekä harjoitellaan mediakritiikkiä. Lisäksi tutustutaan yhteiskunnallisen vaikuttamisen keinoihin.

YH2 Taloustieto

Kurssilla tutustutaan talouselämään erityyppisten tilastojen, graafien ja tekstilähteiden avulla. Kurssilla harjoitellaan myös taloustiedon uutisoinnin seuraamista Internetissä.

Syventävät kurssit

YH3 Kansalaisen lakitieto

Kurssilla harjoitellaan keskeisten oikeudellisten tiedonlähteiden hakua ja käyttöä. Olennaista on tiedon löytäminen, ymmärtäminen, analysointi ja soveltaminen.

YH4 Eurooppalaisuus ja Euroopan unioni

Kurssilla tutustutaan Euroopan unionia ja sen kansalaisia koskeviin tiedonlähteisiin sekä kansalaisen vaikutusmahdollisuuksiin verkossa. Lisäksi seurataan ajankohtaista Euroopan unionia käsittelevää uutisointia ja keskustelua lähdekritiikkiä harjoitellen.

Psykologia

PS1 Psykkinen toiminta, oppiminen ja vuorovaikutus

Kurssilla käsitellään psykologisen tiedon muodostumista ja tiedon kriittistä arviointia. Kurssilla tutustutaan erilaisiin tiedonlähteisiin, jotka tarjoavat tieteellistä ja arkitietoa psykologiaan sekä opitaan näiden erot.

Syventävät kurssit PS2-PS5

Syventävillä kursseilla perehdytään tutkimuksen tekoon ja sitä kautta psykologisen tiedon kriittiseen arviointiin. Opiskelija oppii myös itsenäistä tiedon tuottamista.

Kursseilla hyödynnetään monenlaisia tiedonlähteitä. Lisäksi harjoitellaan Internetin hakukoneiden ja verkkokirjaston tehokasta käyttöä. Opiskeluun liittyvissä tehtävissä harjoitellaan tiedon löytämistä sekä keskeisen ja luotettavan tiedon tunnistamista.

Musiikki

MU1 Musiikki ja minä

Kurssilla tutustutaan alan tiedontuottajiin kuten yrityksiin, organisaatioihin ja oppilaitoksiin sekä opetellaan hakemaan musiikkia ja tietoa musiikista monipuolisesti kirjoista, artikkeleista ja verkkolähteistä. Perehdytään myös kirjaston tarjontaan sekä musiikin ja siihen liittyvään tiedon hakuun verkkokirjastosta.

MU2 Moniääninen Suomi ja MU3 Ovet auki musiikille

Kurssilla tutustutaan kirjaston tarjontaan, lukion tarjoamiin verkkotyökaluihin sekä lähteiden käyttöön ja lähdekritiikkiin. Tutustutaan myös tekijänoikeuksiin, jotka koskevat esimerkiksi musiikkivideoiden, elokuvien ja musiikin esittämistä.

MU4 Musiikki viestii ja vaikuttaa ja MU5 Musiikkiprojekti

Opiskelijat tutustuvat tekijänoikeuksiin sekä musiikin julkaisemiseen ja esittämiseen liittyviin säädöksiin sekä musiikin tekijänoikeusjärjestöjen toimintaan.

Musiikin lukiodiplomi

Lukiodiplomin kirjallisessa osuudessa harjoitellaan aiheen rajausta ja näkökulman löytämistä, tiedonhaun suunnittelua, monipuolista hakua kirjastosta ja Internetistä, lähdekritiikin soveltamista, omaäänistä kirjoittamista sekä taiteen tuottamista lähteisiin nojautuen.

Kuvataide

KU1 Minä, kuva ja kulttuuri

Kurssilla etsitään tietoa useista lähteistä muun muassa oppilastöiden materiaaliksi. Tiedonhallintataitoja harjoitellaan tehtävien ja materiaalikokeilujen avulla. Opiskelijoita ohjataan arvioimaan myös lähteiden luotettavuutta. Kurssilla harjoitellaan kuvamateriaalin hakuja verkosta ja kuvien käyttöön liittyviä tekijänoikeuksia.

KU2 Ympäristö, paikka ja tila

Kurssilla haetaan tietoa esimerkiksi muotoilusta, ympäristöstä ja arkkitehtuurista käyttäen apuna kirjoja ja virallisten organisaatioiden verkkosivuja. Opiskelija oppii tuntemaan alan keskeiset tiedonlähteet ja niiden käytön lähdekritiikkiä unohtamatta. Kurssilla tutustutaan myös alan julkaisuihin ja niiden hakuun verkkokirjastosta.

Syventävät kurssit

KU3 Media ja kuvien viestit

Kurssilla pohditaan medialukutaidon merkitystä ja median roolia identiteetin muokkaajana.

KU4 Taiteen kuvista omiin kuviin

Kurssilla ohjataan opiskelijaa itsenäiseen tiedonhankintaan. Harjoitellaan oman työn aiheen valintaa ja näkökulman rajaamista, hakutermien ja tiedonlähteiden löytämistä sekä tiedon kriittistä arviointia ja soveltamista.

KU5 Nykyaikaisen taiteen työpaja

Kurssilla pohditaan taidekäsitettä tekijänoikeuksien näkökulmasta. Harjoitellaan artikkelitietokantojen ja sanomalehtiarkistojen käyttöä etsittäessä tietoa nykytaiteesta ja sen tekijöistä. Tutustutaan myös alan tiedonlähteisiin ja organisaatioihin verkossa.

Koulukohtaiset soveltavat kurssit ja lukiodiplomi

Soveltavilla kursseilla keskitytään edelleen hankittujen tietojen ja taitojen monipuoliseen kehittämiseen. Lukion aikana hankittu erityisosaaminen osoitetaan ja kootaan itsenäiseksi lukiodiplomisuorituksiksi. Diplomin arvioinnissa painotetaan myös lähteiden käytön ja arvioinnin osaamista.

Terveystieto

TE1 Terveyden perusteet

Kurssilla tutustutaan terveystiedon lähteisiin, kuten sanoma- ja aikakauslehtiin sekä terveysjärjestöjen sivustoihin. Samalla opetellaan tunnistamaan ja arvioimaan eri tiedonlajeja: arki- tai yleistietoa sekä ammatillista ja tieteellistä tietoa. Lähdekritiikkiä ja tiedon luotettavuuden arviointia harjoitellaan tulkitsemalla ja analysoimalla tutkimustuloksia kuvaavia taulukoita, kuvia ja diagrammeja sekä pohditaan tuloksiin vaikuttavia tekijöitä. Kurssilla harjoitellaan kirjallisen ja kuvallisen viestinnän kriittistä tulkintaa.

Syventävät kurssit

TE2 Nuoret, terveys ja arkielämä

Kurssiin sopivien aiheiden lähteinä käytetään eri medioiden tarjoamia materiaaleja. Kurssilla opastetaan kirjallisten lähteiden etsimiseen verkkokirjastosta. Lisäksi harjoitellaan luotettavan ja ajankohtaisen tiedon tunnistamista ja löytämistä. Kurssilla tutustutaan lähteiden käyttöön, lähdekritiikkiin sekä kuvien tekijänoikeuksiin.

TE3 Terveys ja tutkimus

Kurssilla tutustutaan terveystiedon tutkimuskäytäntöihin, tutkimustuloksiin ja niiden tulkintaan siten, että aiemmin opittuja tiedonhankinnan ja arvioinnin taitoja syvennetään. Keskeisiä harjoiteltavia taitoja ovat arki- ja tutkimustiedon erottaminen toisistaan sekä kriittinen suhtautuminen lähteisiin.

Opinto-ohjaus

OP1 Koulutus, työ ja tulevaisuus

Kurssilla opitaan hakemaan tietoa jatkokoulutuksesta, ammatinvalinnasta ja työelämästä. Tiedonlähteinä käytetään sekä painettuja julkaisuja että Internetiä. Opiskelijaa ohjataan hyödyntämään virallisia tiedontuottajia sekä tunnistamaan keskeinen ja luotettava tieto markkinointiin tarkoitettu materiaalista ja mielipidekirjoituksista. Lisäksi opetellaan löytämään ja tulkitsemaan työhön ja työelämään liittyvää tietoa ja tilastoja. Opiskelija ohjataan etsimään tietoa myös opiskelumahdollisuuksista ja työskentelystä ulkomailla.

Syventävät kurssit

OP2 Opiskelu, työelämä ja ammatinvalinta

Kurssilla syvennetään aiemmin opittuja tietoja ja taitoja ammatinvalinnan, koulutuksen ja työelämän tiedonhankinnasta. Lisäksi harjoitellaan itsenäistä tiedonhankintaa, kuten haun suunnittelua ja hakusanojen valintaa. Samalla tutustutaan hakukoneiden toimintaan ja tehokkaisiin hakumenetelmiin.

Sanasto ja linkkejä

Aihehakemisto	Aiheen mukaisiin kategorioihin koottuja linkkejä verkon keskeisiin ja hyödyllisiin sivustoihin. Makupalat ja Kirjastot.fi ovat kirjastoammattilaisten ylläpitämiä aihehakemistoja.
Hakukone	Ohjelma, joka hakee sivuja Internetistä hakusanojen perusteella. Google on maailman käytetyin hakukone.
Netiketti	Nettietiketti eli tietoverkkojen käytön epäviralliset sopivaisuussäännöt. Netiketistä löytyy tietoa mm. Suomen Internet-oppaasta .
Tietokanta	Tietopankki, johon kootaan tietoa jonkin kokoelman sisällöstä. Esim. Piki on kaupunginkirjaston tietokanta (sis. lyhyet tiedot kokoelmasta) ja Finlex on tietokanta suomalaisista säädöksistä (sis. säädökset kokonaisina).
Verkkokirjasto	Kirjaston tietokanta verkossa. Kaupunginkirjaston verkkokirjasto Piki löytyy osoitteesta piki.fi ja lukiokirjastojen kokoelmat ovat toisen asteen verkkokirjastossa Tokissa osoitteessa toki.verkkokirjasto.fi
Virallistieto	Valtion ja kuntien viranomaisten sekä muiden julkishallinnon laitosten, virastojen ja kanslioiden tuottama tieto. Nämä löytyvät kootusta osoitteesta www.suomi.fi .